

НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ВИРІШЕННЮ НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНИХ ЗАДАЧ

У статті розглянуто особливості навчання студентів вирішенню навчально-професійних задач. Наведено приклади ситуацій, вирішення яких спрямоване на формування аналітичних умінь на заняттях з педагогічних дисциплін.

Ключові слова: навчально-професійні задачі, студенти, заняття з педагогічних дисциплін.

В статье рассмотрены особенности обучения студентов решению учебно-профессиональных задач. Приведены примеры ситуаций, решение которых направлено на формирование аналитических умений на занятиях по педагогическим дисциплинам.

Ключевые слова: учебно-профессиональные задачи, студенты, занятия по педагогическим дисциплинам.

In the article features of training of students to the decision of educational and professional problems are considered. Examples of the situations which decision is directed on formation of analytical abilities on employment on pedagogical disciplines are resulted.

Keywords: educational and professional problems, students, employment on pedagogical disciplines.

Постановка проблеми. Професійна підготовка майбутнього вчителя у вищому педагогічному навчальному закладі є складним і довготривалим процесом, одним із складників якого є безпосередня підготовка студентів до вирішення навчально-професійних задач, розпочинаючи вже з першого курсу.

Мета статті - розглянути проблему навчання студентів вирішенню навчально-професійних задач.

Основна частина. Розглянемо, яким чином відбувалося навчання студентів перших, других і третіх курсів вирішенню навчально - професійних задач у процесі вивчення педагогічних дисциплін у ВНЗ.

Курс «Вступ до спеціальності» на першому курсі має пропедевтичний

характер, що вносить певні корективи в загальну модель навчання майбутніх учителів вирішенню професійних задач.

Мета й завдання курсу передбачали конкретні завдання кожного аудиторного заняття. Так, при проведенні першого семінарського заняття по темі «Професійно-педагогічна діяльність учителя сучасної школи» вирішувалися такі завдання:

1. Зацікавити студентів в оволодінні первинними педагогічними знаннями.

2. Студент повинен знати:

- подібність і відмінність педагогічної професії в системі інших професій;

- суть і специфіку педагогічної діяльності вчителя;

- елементи педагогічної діяльності;

- структуру педагогічної майстерності;

- основний зміст педагогічних знань, педагогічних здібностей, педагогічної техніки;

- мати загальне уявлення про специфіку педагогічного мислення.

3. Студент повинен уміти:

- наводити приклади вияву педагогічної майстерності, творчості, різних видів професійних умінь учителя в педагогічній діяльності;

- аналізувати свої мотиви вибору професії;

- визначати найважливіші професійні якості вчителя й зіставляти їх із власними якостями;

- виділяти головні думки, конспектувати виступи однокурсників;

- правильно формулювати питання, вислухувати чужу думку, аргументувати, доводити або відкладати певну точку зору.

Відповідно до поставлених завдань підбирався навчальний матеріал, розставлялися основні акценти в його змісті, підбиралися тексти, висловлення різних педагогів, філософів, проблемні питання, задачі, навчально-педагогічні ситуації.

Підготовка студентів до семінару з по трьох напрямках:

1. Робота над поняттями з модуля.
2. Робота над змістом теми модуля.
3. Робота над виступом на семінарському занятті з доповіддю або повідомленням.

Заняття починалося з перевірки завдань, виконаних студентами при роботі над поняттями з модуля. У ході фронтальної бесіди аналізувалися відповіді студентів, зіставлялися різні думки щодо того самого питання, а викладачем заохочувалася здатність студента аргументувати свою точку зору на основі наявних у нього педагогічних знань і конкретних прикладів.

Основна складність проведення експериментального заняття полягала в тому, що викладачеві доводилося постійно стежити за часом, контролювати питання й відповіді студентів, указуючи на некоректні, неправильно сформульовані й такі, що не стосуються обговорюваної теми, а також не допускаючи надмірної емоційності, що нівелює думку, замість того, щоб офарблювати висловлення, роблячи їх більше гострими й глибокими.

При цьому педагог демонстрував студентам можливість існування декількох точок зору на яке-небудь питання, різних підходів до визначення того або іншого явища, процесу, указував на те, що завдання майбутнього вчителя полягає в тому, щоб навчитися порівнювати, зіставляти різні думки, ідеї, теорії, щоб знаходити в них те загальне, ту суть, що їх усіх поєднує.

Із цією метою викладач на занятті при розкритті суті педагогічної діяльності ввів нове визначення поняття «педагогічна діяльність», що спрямована на виявлення й вирішення вчителем професійних задач у конкретних умовах педагогічного процесу. А як ілюстрацію запропонував студентам таку навчально-педагогічну ситуацію (НПС).

Урок фізики (математики, іноземної мови) в 7 класі. У класі 25 учнів (15 дівчат і 10 хлопців). Більше половини класу зацікавлені у вивченні даного предмету. Рівень навчальної підготовки учнів середній. Взаємини вчителя з учнями гарні. На попередньому уроці розбирався новий, не занадто

складний матеріал. Учитель починає урок, перевіряє домашню роботу і з'ясовує, що весь клас не готовий сьогодні до уроку.

Міркування першого вчителя:

Учні завжди дуже сумлінно ставилися до виконання домашніх завдань, а якщо не справлялися, то заздалегідь попереджали. На попередньому уроці новий матеріал зрозуміли, розібрали один приклад, учні навіть встигли самостійно вирішити завдання (виконати вправу), і все із цим упоралися. Отже, повинна бути якась поважна причина, яку треба довідатися.

Міркування другого вчителя:

Учні знали, що я їх буду запитувати, тим більше, що ми встигли на попередньому уроці розібрати завдання, аналогічні домашнім. Учні повинні почувати відповідальність за підготовку до уроку, а не зривати заняття. А тому їх треба покарати, щоб наступного разу таке вже не повторилося.

На прикладі даної НПС викладач організував бесіду зі студентами, спрямовану на відпрацьовування основних понять теми, за допомогою таких питань:

1. На що звернув свою увагу кожний із учителів у даній ситуації?
2. Яке завдання поставив кожний учитель?
2. Що таке мета і завдання? Чим вони відрізняються друг від друга?
3. Як Ви думаєте, які дії учителів у даній педагогічній ситуації?
4. На що (кого) спрямована діяльність кожного вчителя?
5. Від чого, на Вашу думку, залежать міркування вчителя в якій- небудь педагогічній ситуації?
6. Чи можна зв'язати міркування вчителя і його такі дії у будь-якій ситуації з педагогічною майстерністю педагога? І чому?

Так, поступово в ході розгляду даної НПС розглядатися поняття «педагогічна діяльність», формується загальне уявлення про основні елементи діяльності (об'єкт, мета, спосіб, умови), розкривається специфіка педагогічного мислення вчителя, структура педагогічної майстерності, уточнюються й характеризуються такі поняття як педагогічні знання,

педагогічні здібності й педагогічна техніка. Одночасно із цим у ході даної роботи викладач здійснює контроль за якістю виконання студентами домашніх завдань у робочому зошиті.

Після проведення цієї частини семінарського заняття викладач підбиває підсумок й організує основну частину заняття по типу «прес-конференція», коли один зі студентів виступає в ролі доповідача - фахівця з даного питання, а інші - як журналісти. При цьому чітко визначаються їхні права й обов'язки. Заздалегідь обговорюється час, що відводиться на виступ з доповіддю (7...10 хвилин) і з повідомленням (3 хвилини), інструкція для «журналів», які в процесі виступу повинні уважно слухати, записувати суть викладеного й виникаючі питання в робочий зошит, а після виступу коректно й чітко задавати ці питання. З метою стимулювання активності студентів, викладач знайомить їх з показниками, по яких буде виставлятися загальна оцінка кожному студентові, кому прийдеться виступити як у ролі журналіста, так й у ролі доповідача:

1. Змістовність виступу, уміння розкрити тему.
2. Розуміння матеріалу, що викладається.
3. Пропрацьованість педагогічної літератури по даному питанню.
4. Емоційність виступу, здатність зацікавити аудиторію.
5. Уміння «укластися» у відведений час.
6. Уміння коротко й власне кажучи відповідати на задане «журналістами» питання.
7. Кількість питань, які були задані після власного виступу (від інших журналістів) і після інших повідомлень (від себе, як від журналіста).

Дана форма роботи дозволила підняти емоційний настрій студентів, активізувати їхню пізнавальну діяльність.

Завдання викладача в ході «прес-конференції» полягали в тому, щоб контролювати діяльність студентів, регулювати процес обговорення окремих питань, спрямовувати думки першокурсників на відпрацьовування основного змісту навчального матеріалу.

Так, при розкритті теми «Діяльність учителя» викладач (який перебував у ролі журналіста) попросив доповідача проілюструвати на конкретних прикладах прояв творчого характеру педагогічної діяльності вчителя; при розгляді теми «Роль самовиховання у формуванні особистості вчителі» педагог загострив свою увагу на мотивах вибору студентами педагогічної професії, попросив прокоментувати питання впливу мотивів вибору на становлення особистості вчителя.

У процесі обговорення професійних й особистісних якостей учителя, викладач пропонував студентам проаналізувати власні якості особистості й визначити ті з них, які допоможуть або, навпаки, будуть гальмувати його професійне зростання як майбутнього вчителя.

Особливу увагу педагог приділив на проблемі формування професійних умінь сучасного вчителя, їхніх видах, прикладах прояву в різних педагогічних ситуаціях, обговоривши той факт, що вміння виділяти і вирішувати педагогічні задачі є загальним, основним умінням учителя.

У процесі обговорення цих й інших питань викладач сам наводив приклади різних педагогічних ситуацій і просив студентів наводити власні приклади зі шкільного життя, літературних джерел, кінофільмів, що підтверджують їхні відповіді на поставлене питання, а також по ходу «прес-конференції», залежно від розглянутої проблеми, загострював свою увагу на розборі конкретних завдань, які кожний студент також повинен був виконати при підготовці до семінару.

Так, у процесі семінарського заняття студенти опановували основним змістом даної теми, відпрацьовували педагогічні поняття, училися оперувати судженнями й умовиводами в процесі відповідей на питання, при роботі з навчальними текстами, у різних проблемних ситуаціях, училися аналізувати, відстоювати свою точку зору, наводити власні приклади, моделювати педагогічні ситуації.

Підбиваючи загальний підсумок заняття, викладач оцінив (якісно й кількісно) підготовку й роботу кожного студента і на закінчення попросив

всіх коротко написати на окремих листках те нове, про що вони довідалися на семінарі, указавши своє відношення до такої форми проведення заняття.

Обрана структура проведення заняття дозволила реалізувати поставлені педагогічні завдання, хоча вона й не претендує на однозначність і може мати варіації залежно від типологічних особливостей групи студентів, професійних якостей самого педагога, від змісту досліджуваного матеріалу й інших факторів.

Навчання студентів вирішенню НПЗ, розпочате на першому курсі, мало своє логічне продовження на другому курсі. Вивчення таких тим, як «Предмет і завдання педагогіки. Понятійний апарат педагогіки», «Дитина як об'єкт і суб'єкт педагогічного процесу», «Процес навчання. Сутність, функції, види», «Зміст освіти в сучасній школі» закінчилося контрольним зрізом, що показав певне підвищення рівня сформованості в студентів уміння вирішувати педагогічні задачі. Після цього одна із груп стала контрольною, а навчання студентів в експериментальній групі стало проводитися за спеціальною методикою.

Розглянемо це на прикладі проведення аудиторного заняття по темі «Методи навчання».

У процесі даного заняття вирішувалися такі завдання.

1. Зацікавити студентів в оволодінні логікою вирішення НПЗ по даній темі.

2. Студент повинен знати:

- основні поняття: метод, прийом навчання, засіб навчання, навчально-пізнавальна мотивація, прийоми активізації пізнавальної діяльності учнів;

- чим характеризується навчальна, виховуюча й розвивальна роль різних методів;

- як аналізувати різні способи формування навчально-пізнавальної мотивації школярів;

- основи оптимального вибору й застосування методів навчання.

3. Студент повинен уміти:

- проводити операції з поняттями по темі, як у контексті, так й в «чистому» виді;
- виділяти істотні ознаки в умовах НПС й абстрагуватися від несуттєвих;
- розуміти вкладене в поняття зміст і бачити те нове, що привносять умови НПС;
- виділяти із НПС і формулювати невідомі елементи діяльності (об'єкт, предмет, мета, педагогічне завдання, спосіб, умови), співвідносячи між собою відомі;
- обґрунтовано вирішення НПС по даній темі на різних рівнях: знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінка;
- співвідносити власну логіку міркування з початковими даними й кінцевим результатом; оцінювати свої особистісні й професійні якості в рішенні НПС різних видів.

Висновок. Отже, навчання студентів вирішенню навчально-професійних задач у процесі аудиторних занять є важливою й необхідною умовою їхньої професійної підготовки.